

належне викладання як включеної до навчальних планів 5-6 класів загальноосвітньої школи Міністерством освіти загальної етики, так і релігієзнавства як філософської дисципліни (для студентів вузів).

Гудзик К.

МІРКУВАННЯ ПРО ЦЕРКОВНУ ОСВІТУ

Іноді створюється враження, що наші традиційні християнські церкви — як різних, так і однакових конфесій — розділяють не якісь неістотні відмінності в обрядах, а безодня. Бо, погодьтеся, вірячи в одного Бога — Бога милосердя і прощення, в одне Святе Письмо, яке включає Новий Завіт, неможливо так ворогувати між собою, як ворогують сьогодні деякі християнські Церкви в Україні.

Є однак проблема, яка об'єднує принаймні всіх українських православних і греко- католиків — це духовна освіта в школах. Вже багато років ці Церкви вимагають від можновладців дозволити запровадити в школах країни предмет, який до революції називали «Законом Божим». На думку Церков, цей предмет має стати частиною шкільних програм, частиною розкладу занять світської школи, а викладатимуть його духовні особи відповідних Церков.

Як відомо, держава не поспішає задовольнити освітні бажання духівництва навіть найбільших наших Церков. Причин цього багато й усі вони — дуже серйозні причини. Найбільшою перешкодою є, як відомо, багатоконфесійність країни. Запровадити вивчення, скажімо, основ християнської етики в українських школах - це зовсім не те ж саме, що, наприклад, у Греції, де 96% населення — православні, чи в Іспанії, де католицизм є домінуючою релігією. У нас така стратегія трактуватиметься адептами інших релігій чи конфесій як образа, як ущемлення їхніх прав. Потрібно зважати також на ускладнення розкладу занять у школі, як і з тим, що деякі учні відчуватимуть себе ізгоями та інше. Одне з головних заперечень полягає в тому, що сьогодні Церкви не зовсім, а краще сказати — зовсім не готові виставити армію духовних учителів для всіх шкіл країни — вчителів педагогічно освічених та інтелігентних. Неясно також, хто розроблятиме навчальні програми духовних курсів, стандарти оцінок знань, а також — створюватиме адекватні сучасним освітнім стандартам підручники. Не брати ж у сучасну школу дореволюційні посібники!

Є ще один істотний доказ, згідно з яким вивчати в школах предмети, прямо пов'язані з вірою, вельми небезпечно. Російські історики вже давно — хто всерйоз, а хто жартома — сформулювали причину, з якої російський православний «народ-богоносець» після революції 1917 року так легко й просто розлучився зі своєю вірою, не чинив опору руйнуванню та десакаралізації храмів і досить легко прийняв нову «віру» — безбожництво. Причина була, очевидно, в тому, говорять аналітики, що Закон Божий викладався в школах та гімназіях як будь-який інший предмет — математика, хімія і под. Тобто, з цього «предмету» потрібно було складати іспит чи навіть повторні іспити, мати добру оцінку в атестаті, звітувати за двійки. До того ж, отці-викладачі не завжди відповідали своїй високій місії і навіть ставали іноді предметом насмішок гімназистів. Це все, звичайно, не дуже серйозно, але й не зовсім неправда, бо ж «Закон Божий» дивно виглядає в розкладі поруч із фізкультурою чи хімією.

Але чому, власне, церковники так рвуться до загальнодоступних шкіл? Чому не створюють свої школи — парафіяльні? Відповідь дуже проста — бо це набагато-набагато простіше, спокійніше й дешевше, ніж створювати для викладання Закону Божого свої власні школи при храмах, семінаріях чи академіях. Зовсім інша річ — йти до загальноосвітньої школи, де й класні приміщення, і наявність учнів, і дисципліна забезпечуються колективом учителів.

Думається, що якби Церкви дійсно зайнялися цією благородною справою, то держава не відмовила б їм у допомозі. Деякі Церкви так і роблять. Так, у Києві є декілька єврейських шкіл, де викладають іудаїзм, є мусульманські школи, протестантські навчальні заклади різних рівнів та інші. Між іншим, систематична духовна освіта та відповідна культура адептів деяких конфесій уже сьогодні вельми позитивно виявляються, в тому числі, й у сфері міжцерковних відносин. Варто нагадати ще один переконливий приклад саме такого підходу. Йдеться про загальноосвітні католицькі школи, які з давніх часів функціонують у багатьох країнах світу і мають таку блискучу репутацію, що там навчаються не лише католики.

Нещодавно глава російських католиків архієпископ Тадеуш Кондрусевич, посилаючись на досвід Литви, Польщі, Італії та Іспанії, публічно застеріг російське суспільство від поспішного розв'язання проблем релігійної освіти. Цікаво, що він пропонує строго розрізняти «знання і віру», «викладання історії релігій та катехізацію», що, як відомо, у нас багато хто схильний ототожнювати (скоріше за все, вони лукавлять). На засіданні Ради із взаємодії з релігійними об'єднаннями

при Президентів РФ (у Росії є така рада) Тадеуш Кондрусевич зокрема сказав: «У Литві, з урахуванням досвіду останнього десятиріччя, католицькі єпископи дійшли висновку, що в школі (загальнодоступній) не вдається добре підготувати дітей до таїнств, не вдається прищепити їм істини віри». І запропонував відділити історію релігій від викладання основ віри: «Історією релігії повинна займатися школа. Цей предмет можуть викладати викладачі-миряни, які мають відповідну підготовку. А катехізацію потрібно залишити Церкві!».

Тим часом Російська Православна Церква послідовно виступає за обов'язкове викладання основ релігії (читай — «православ'я») в школах Росії. На згаданому вище засіданні Ради митрополит Калузький і Боровський Климент (керуючий справами Московського патріархату) сказав: «Дати школярам початкове уявлення про культуру та етичні традиції свого народу, знання своєї рідної мови, історії релігії, причому в згоді з тим віровченням чи переконанням, якого дотримуються в родині, — це завдання, яке школа покликана вирішувати».

Ми, українці, не повинні однак забувати, що відсоток православних у Росії дещо вищий, ніж в Україні, а тому системи духовної освіти в цих двох країнах мають бути різними.

*Передрук статті із газети «День»
від 10 червня 2005 року.*

Щьоткіна К.

ЩО ТО Є “ЕТИКА ВІРИ”?

Недосвідченого законослухняного громадянина, далекого від тонкощів церковно-державних відносин, метушня навколо знову придуманого курсу «Етика віри» і твердого наміру Міністерства освіти й науки розробити і ввести цей курс із 1 вересня нинішнього року має здивувати. «Куди поспішати в таку спеку»? Що таке «Етика віри»? І, головне, демократично чи недемократично? Доцільно чи недоцільно? Адже, здавалося б, чого простіше — нехай кожний грає на своїй території: школа - дає знання, сім'я - займається вихованням дитини і вирішує, бути їй релігійною чи не бути, церква виховує в дітях, яких довіряє їм сім'я, відповідні цінності та світогляд. І, як казав професор Преображенський, ніякої розрухи. Та це, чи знаєте, не політичне рішення.

Воно не влаштовує нікого, крім споживача, та й то не кожного. Школа втрачає можливість відірвати від бюджету гроші на забезпечення нового проекту. Держава втрачає можливість виказати благовоління, отже, і заручитися підтримкою найвпливовіших релігійних організацій, залучених до роботи над відповідним курсом. Церкви втрачають можливість ввійти все-таки в процес державного будівництва, закріпити свій «особливий статус», а заодно зайнятися непрямую релігійною агітацією, підспудно формуючи із сьогоднішніх школярів завтрашніх парафіян за гроші платників податків. А що ж до тих батьків, які кажуть: «Та нехай — не зашкодить», — то це найчастіше теж не зовсім усвідомлене рішення. Здебільшого вони — ті самі «умоглядні християни», які не відвідують церкву частіше двох разів на рік, і свобода совісті для них — теж категорія умоглядна. Про існування недільних шкіл вони або не знають, або водити туди дітей не стануть через лінощі (вибачте, через зайнятість). Про якість релігійної освіти вони нічого не знають, оскільки ніколи з нею не зіштовхувалися: ну, почитають телепню щось із Біблії, ну, розкажуть, що Всесвіт створив Бог за шість днів. Загалом, чим би дитя ні тішилося — аби не завагітніло в тринадцять років.

Наразі розмови про новий шкільний курс зводяться до обговорення демократичності прийнятого рішення. Що не дивно — тут є про що поговорити. Про цю саму «демократичність» свідчить, можливо, випадкова, але дуже симптоматична конструкція в одному з повідомлень інформгентств: «Попри дискусії, в українських школах із 1 вересня буде введений курс «Етика віри» — повідомив міністр освіти і науки С.Ніколаєнко». Ось так — що нам якісь дискусії? Що нам чиясь незгода? Президент сказав — ми погодилися.

Та й аргументація глави держави на користь уведення такого курсу нетривіальна з погляду демократичності: він, розумієте, як батько, хоче, щоб його діти отримували знання про Бога в школі. І йому, певне, байдуже, що якийсь бухгалтер Мар-Іванна, така сама громадянка України, як і він, тільки з іншою зарплатою і суспільним становищем, для своїх дітей цього не хоче. Втім, і в Президента, судячи з його виступів, уявлення про характер курсу дуже туманне. То йдеться про факультативне вивчення, то про обов'язковий предмет. То він бореться за те, щоб дитина чула істину «із вуст священника», то згадує про «світський характер». То головним вважається християнський світогляд, то незрозумілий «Бог у тій чи іншій формі», «загальні підходи всіх церков». Це як, вибачте — «Бог у тій чи іншій формі»? Власне і запропонована назва курсу «Етика віри» — те ще насильство над мовою. Чому вже тоді